

Список використаних джерел

1. Котляр Ю. В. Удосконалення професійно-психологічного відбору кадрів до підрозділів ОВС, де існує підвищений ризик вчинення працівниками міліції корупційних діянь : [метод. рек.] / Ю. В. Котляр, С. В. Кушнар'єв. - К., 2012. - 76 с. - Дод. - 6 с.

*Охріменко Іван Миколайович,
начальник кафедри управління та
роботи з персоналом Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

До позитивного пізнавального інструментарію для встановлення істини можна віднести й психофізіологічні дослідження, засновані на інструментальних засобах діагностики невербальної інформації. Прикладні можливості перевірок на поліграфі, на жаль, ще недостатньо відомі їх реальним і потенційним користувачам на місцях, крім підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, які мають певний практичний досвід у цьому напрямі. Унаслідок такої проблемної ситуації в решти категорій оперативних

уповноважених ОВС втрачається інтерес до його проведення, передусім у ситуаціях загострення інформаційної потреби. Крім того, більш активне застосування таких методів в юридичній практиці стримується й недосконалістю правової регламентації [1].

Зважаючи на те, що спеціальне психофізіологічне дослідження є одним з видів опитування з використанням технічних засобів, воно не має обмежуватися процесуально визначеною експертною діяльністю, хоча, насамперед, акцентується саме на цьому. Отже, такі специфічні методи може бути використано й у процесі проведення оперативно-розшукових заходів для висунення та відпрацювання версій. До речі, проведення психофізіологічного опитування як оперативно-розшукового заходу є усталеним у межах

правоохоронної діяльності деяких країн СНД [2]. Таке апаратне опитування не є чистою комунікативною дією, а належить здебільшого до досліджень психофізіологічних реакцій із застосуванням спеціальних технічних засобів, здатних фіксувати їх.

Упровадження такого пізнавального інструменту в оперативно-розшукову діяльність не завжди вказує на одноосібне проведення його працівником оперативного підрозділу ОВС, адже воно може здійснюватися з використанням допомоги кваліфікованого спеціаліста. Слід зазначити, що попри урегулювання випадків використання поліграфа в кадровій роботі поліції (ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію»), спеціальної норми закону, яка б визначала особливості залучення комп'ютерних поліграфів у протидію злочинності, поки що немає. Існують лише відомчі документи МВС України, що надають таку можливість певним суб'єктам і з конкретною метою [3]. Наші намагання в цьому напрямі обмежуються врегулюванням відносин окресленого порядку на рівні норм Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Поліграфолог, якого залучають до процесу попередження або викриття злочину, надає, насамперед, орієнтувальну інформацію про зміни психологічних станів опитуваного залежно від поставлених запитань. Крім того, він може надавати пояснення з приводу результатів поліграфологічного обстеження. Виходячи з цього, фахівець повинен тлумачити психофізіологічні зміни опитуваного не під час самого комунікативного процесу, а після нього, оскільки виконує в ній винятково роль технічного супроводження.

Як спеціаліст поліграфолог, використовуючи свої спеціальні знання, здатен також надавати допомогу як технічний виконавець одержання зразків (предмет доказування) для подальшого експертного дослідження. Таким предметом є матеріально фіксовані відображення психофізіологічних станів особи, одержані під час її опитування з використанням технічного засобу (поліграфа), а не сам опитуваний [1]. У такий спосіб використовується можливість їх подальшого відтворення вже під час судово-психологічної експертизи, адже психофізіологічне дослідження з використанням поліграфа,

якщо воно має самостійне процесуально фіксоване значення, потребує залучення експерта для інтерпретації змісту. Відтак, за наявності підстав поліграфолог може набувати й статусу експерта, але вже в процесі досудового розслідування.

Відповідно до вищевикладеного, поліграфологічний аналіз психофізіологічних станів об'єкта професійної діяльності здатен охоплювати два компонента:

- технічна фіксація динаміки психофізіологічних змін у контексті конкретних питань та надання первинних пояснень і тлумачень;

- ґрунтова інтерпретація даних поліграфологічного дослідження.

Отже, загалом психофізіологічне обстеження в межах службової діяльності оперативного підрозділу не потребує окремого організаційного врегулювання, адже існує певне підґрунтя активного його впровадження в ОРД. Проте не виключається можливість уточнення певних принципових позицій для подолання суперечностей теоретичних та прикладних засад. Це, насамперед, пов'язано з необхідністю усвідомлення такого різновиду дослідження як варіанта технічної фіксації й інтерпретації інформації в процесі попередження і викриття злочинів, а також доцільністю визнання та нормативного закріплення участі спеціаліста на різних етапах ОРД. Саме тому варто нормативно передбачити право оперативних підрозділів залучати спеціаліста до виконання службових завдань, що, на наш погляд, здатне забезпечити більш активне впровадження спеціальних знань в ОРД.

Отже, діяльність із попередження й викриття злочинів потребує від працівників оперативних підрозділів ОВС не тільки необхідних спеціальних умінь і навичок, а й знання та активного застосування положень психології. Визначальною для цього є безпосередня психічна активність оперативних уповноважених ОВС, у тому числі у взаємодії зі свідками, потерпілими, підозрюваними тощо.

Список використаних джерел

1. Александров Д. О. Правові підстави проведення психофізіологічного дослідження у кримінальному процесі України / Д. О. Александров, І. М. Охріменко // Спеціальна

техніка у правоохоронній діяльності : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26-27 листоп. 2009 р.). - К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. - С. 95-96.

2. Инструкция о порядке проведения оперативно-розыскного мероприятия - опроса в виде специального психофизиологического исследования в Федеральных органах налоговой полиции [Электронный ресурс] : приказ ФСНП РФ от 24 сент. 2002 г. № 426. - Режим доступа :

<http://zakon.kuban.ru/> пё2/2003-1/426рг-02.^т1.

2. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 28 лип. 2004 р. № 842. - К., 2004. - 90 с.